

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA: VERSLAG VAN RESULTATEN

ZOUTLEEUW, SCHIPSTRAAT

A. DEVROE & J. VERMEERSCH
DECEMBER 2020

COLOFON

Project

Archeologienota – Zoutleeuw – Schipstraat

Opdrachtgever

Driewerf Architectuur
Grote Markt 5
3440 Zoutleeuw

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv
Langeneikenstraat 3
3582 Koersel
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2020 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	2
2.1. Administratieve gegevens	2
2.2. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	2
2.2.1. Proefsleuvenonderzoek.....	3
2.2.2. Voorwaarden onderzoek.....	6
2.3. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	6
3. Figurenlijst.....	7

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 4.838 m² waarvan ca. 2.763m² zal bebouwd worden met onder andere een ondergrondse garage en paalfunderingen. Deze zone wordt bijgevolg bedreigd met vernietiging van eventueel aanwezige archeologische waarden. Het plangebied is gelegen in het noorden van Zoutleeuw aan de linker oever van de Kleine Gete. Landschappelijk gezien ligt de Kleine Gete op de grens tussen het Hageland (ten westen) en Haspengouw (ten oosten) van de waterloop. Het assessment heeft uitgewezen dat dit laaggelegen plangebied in de alluviale vlakte minder interessant was om er in de prehistorie (steentijd, bronstijd en metaaltijden) te wonen al kon dit tijdens droge perioden eventueel wel, en uiteraard ook op hogere en drogere gronden in het landschap. Dit geldt ook voor de Romeinse periode. Het plangebied was tijdens de volle en late middeleeuwen gelegen op 250 m ten noorden buiten de eerste stadsomwalling. Bij de tweede omwalling lag het terrein net buiten de vesten, vermoedelijk aan de overzijde (noordelijke zijde) van de stadsgracht. Of daar bebouwing aanwezig was tijdens de middeleeuwen of later is niet duidelijk op basis van de cartografische bronnen. Het is echter niet uit te sluiten dat delen van de stadspoort, een brug of delen van de 17de-eeuwse vesting binnen het plangebied gelegen zijn. Op basis van de cartografische, maar ook archeologische informatie kan dit op dit moment niet met zekerheid gesteld worden. Gezien het fragmentair onderzoek dat in het verleden in de stad heeft plaats gevonden is deze locatie zeer interessant om inzicht te krijgen in de noordelijke vesting geschiedenis van Zoutleeuw.

Doordat de toekomstige werken diep in de bodem zullen gaan zullen eventuele archeologische resten onherroepelijk definitief verdwijnen. Dit is dan ook het enige moment om een analyse te maken van de noordelijke rand van de middeleeuwse en vroegmoderne stad.

Om deze redenen wordt een vervolgonderzoek geadviseerd. Dit zal via een uitgesteld traject gebeuren gezien de aanwezige bebouwing.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Locatie: Vlaams-Brabant, Zoutleeuw, Schipstraat

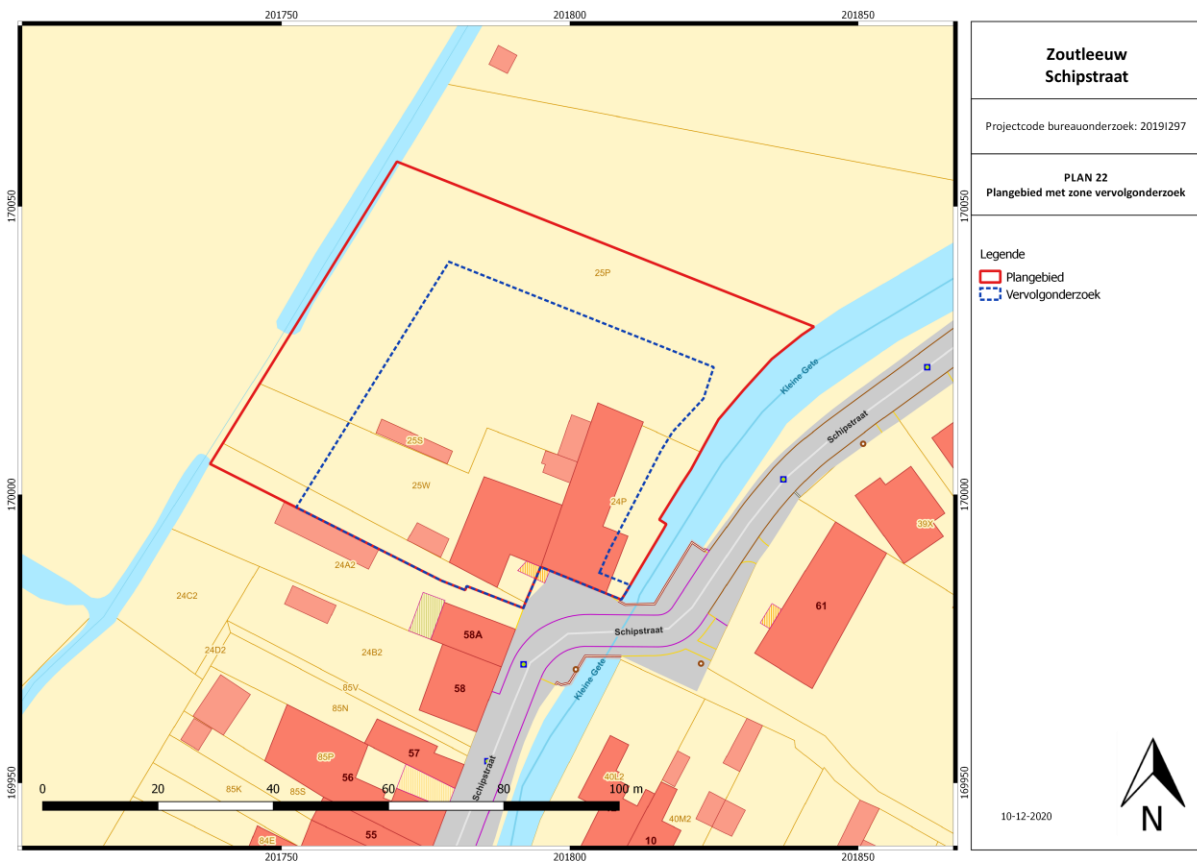
Bounding box: punt 1 (N) – X 201.777 Y 170.071

Punt 2 (Z) – X 201.809 Y 169.980

Kadaster: Zoutleeuw, afdeling 1, Zoutleeuw, sectie C, percelen 24P, 25P (partim), 25S, 25V (partim), 25W

Oppervlakte projectgebied: ca. 4.434 m²

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 2.500 m²

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.

2.2. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?

- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek kan nuttig zijn op zeer grote terreinen waar grote structuren zoals brede grachten, wallen en stenen constructies verwacht worden. Dergelijke structuren kunnen hier verwacht worden. Bij dit type vooronderzoek kan de afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden en dienen er bijkomend proefsleuven aangelegd te worden. Gezien de vrij beperkte oppervlakte wordt op basis van de kosten-batenanalyse dit onderzoek niet voorgesteld. Het feit dat er eerst ook bebouwing dient afgebroken te worden is een bijkomend argument om alsnog niet voor dit type onderzoek te opteren. Bij een proefsleuvenonderzoek (wat wél wordt geadviseerd) zullen deze sporen en structuren alsnog aan het licht komen en kunnen die ook beter geïnterpreteerd worden.

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Dit is hier niet het geval. Veldkartering geeft bovendien enkel een beeld van de bovenste laag. Vondstarme periodes kan men op deze manier niet detecteren waardoor proefsleuven toch noodzakelijk blijven. Dergelijk onderzoek is hier dan ook niet nuttig.

Een landschappelijk bodemonderzoek is een veel gebruikte methode en toetst de gegevens omtrent de bodemopbouw zoals beschreven op de bodemkaart. Een landschappelijk bodemonderzoek kan controleren welk bodemtype precies aanwezig is, gezien het plangebied thans grotendeels als bebouwde zone is gekarteerd. Een bodemonderzoek laat ook toe om uitspraken over bodembewaring, verstoringen en diepte van een eventueel archeologisch vlak te doen. Omdat de archeologische verwachting vooral gefocust is op het aantreffen van grachten en delen van vestingwerken is dit echter niet de meest geëigende methode. Een landschappelijk bodemonderzoek wordt dan ook niet voorgesteld.

Het is wel nuttig een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Een proefsleuvenonderzoek is bij uitstek de manier om sporensites op te sporen. Het is momenteel niet mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein. Een proefsleuvenonderzoek kan pas uitgevoerd worden van zodra de huidige gebouwen en verharding verwijderd zijn.

Enkel de zone waar bodemingrepen zullen plaats vinden zal onderzocht worden. De werken kunnen uitgevoerd worden van zodra het terrein toegankelijk is.

2.2.1. PROEFSLEUVENONDERZOEK

Op basis van het assessment (verslag van resultaten) werd bepaald dat een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk is. Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein. Op basis van de geplande werken werd een zone geselecteerd van ca. 2.500 m² voor verder onderzoek. Afhankelijk van de situatie ter plaatse kan dit onderzoeksgebied aangepast worden. Hier werd alvast een buffer vrijgehouden tussen de zone van de werken en de zone van de collector van Aquafin.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich?

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie? Zijn er indicaties voor de inrichting van een erf/nederzetting?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de ontwikkeling van Zoutleeuw?
- Hoe verhouden de sporen en vondsten zich met de eerder aangetroffen delen van de poort ten zuiden van het plangebied?
- Met welke fase van de stadsomwalling kunnen de structuren en sporen verband houden?
- Zijn aangetroffen metalen voorwerpen in verband te brengen met militaire occupatie of militaire interventie?

Figuur 2: Voorstel proefsleuven. © A. Devroe 2020

Figuur 3: Voorstel proefsleuven geprojecteerd op de kaart van Ferraris. © A. Devroe 2020

Het onderzoeksgebied zal door middel van parallelle continue proefsleuven onderzocht worden onder begeleiding van een erkend archeoloog. De sleuven worden noordoost-zuidwest georiënteerd. De sleuven hebben vanwege de te verwachten diepe structuren een breedte van 4 m en een maximale afstand van 30 m van middelpunt tot middelpunt. De sleuven worden getrapt aangelegd omwille van de veiligheid waardoor ze bovenaan een grotere breedte kunnen hebben als 4 m. Er dient namelijk voor gezorgd worden dat er voldoende percentage opengelegd wordt op het effectieve archeologische niveau.

Samenhangend aan het proefsleuvenonderzoek dient ook een onderzoek door middel van metaaldetectie uitgevoerd te worden. Metaaldetectie heeft tot doel archeologische vondsten met een metalen component op te sporen en in te zamelen met behulp van een metaaldetector. Deze dient om zowel de sleuven zelf als de storthopen te onderzoeken.

Er zal ca. 10,4% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,1% dwarssleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Kijkvensters en/of dwarssleuven kunnen bijvoorbeeld aangelegd worden om na te gaan of aangetroffen paalkuilen deel uitmaken van een structuur, maar kunnen evenzeer aangelegd worden om een meer exacte afbakening van een archeologische site te bekomen.

De aanleg van deze sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed onder leiding van de veldwerkleider. Het archeologische vlak wordt aangelegd op een leesbaar archeologisch niveau. Er wordt één niveau verwacht, namelijk dat van de vestingswerken. De andere archeologische niveaus (indien die ooit aanwezig waren) zijn hoogstwaarschijnlijk verstoord. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Dit zal hier

gebeuren door middel van lokaal aangelegde proefputten. Er wordt momenteel dus van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat en er maar één niveau aanwezig is. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Per sleuf wordt machinaal een profielput aangelegd, ook al zullen de sleuven getrapt aangelegd zijn. Deze profielputten worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ook de storthopen dienen bij dit onderzoek onderzocht te worden door middel van metaaldetectie. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.2.2. VOORWAARDEN ONDERZOEK

Vooraleer het proefsleuvenonderzoek kan plaatsvinden dient de bestaande bebouwing afgebroken te worden tot net onder de vloerplaat. Eventueel aanwezige kelders of diepere funderingen dienen te blijven zitten tot na het archeologisch onderzoek. Bomen die geroid zullen worden, dienen gekapt te worden tot het maaiveld, de stronken dienen te blijven zitten. Elementen die het onderzoek belemmeren zoals woekerende begroeiing, kleine constructies, storthopen, zandbergen etc... dienen verwijderd te worden.

2.3. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © Geopunt Vlaanderen s.d.	2
Figuur 2: Voorstel proefsleuven. © A. Devroe 2020	4
Figuur 3: Voorstel proefsleuven geprojecteerd op de kaart van Ferraris. © A. Devroe 2020	5